

Naturvärdesträd

Delrapport inom projektet
Indikatorer för biologisk mångfald i Västerbottens skogar

Oktober 2022

Anders Esselin (red) och deltagare i projektets arbetsgrupp

Innehållsförteckning

Bakgrund	2
Definition	2
Mått	2
Metod och statistik	3
Motiveringar (varför en bra indikator)	4
Tvivel (varför en tveksam indikator)	4
Utvecklingsbehov	5
Referenser	6
Bilaga: Statistik naturvårdsträd	7
<i>Grova träd</i>	7
<i>Asp</i>	10
<i>Al</i>	11
<i>Sälg</i>	12
<i>Rönn</i>	13
<i>Skoglig betesinventering RASE (Rönn, Asp, Sälg och EK)</i>	14

Bakgrund

Den här rapporten är en delrapport inom projektet Biologisk mångfald i Västerbottens skogar. Syftet med projektet är att genom ett förutsättningslöst och kreativt samarbete mellan akademi och praktik identifiera och prioritera indikatorer för tillstånd och trender för biologisk mångfald, samt aktiviteter som främjar biologisk mångfald – i Västerbottens skogar. Mer information om, och fler delrapporter från, projektet finns på Västerbottens regionala skogsprogramms webbplats.¹

Definition

Naturvärdesträd är träd som har särskilda naturvärden i någon form, där karaktärer är det främsta kännetecknet. De kan också vara ovanliga, grova eller ha hög ålder (Skogsstyrelsen 2020). Exempel på naturvärdesträd (Sydveds webbplats):

- Särskilt grova/gamla träd
- Grova träd med påtagligt vid och grovgrenig platt krona
- Grova så kallade hagmarksgranar
- Grova aspar och ekar i barrdominerade bestånd
- Trädformig sälg, rönn, oxel, lönn, lind, hägg och fågelbär (grövre än 7 cm i brösthöjd)
- Grov hassel i barrdominerade bestånd
- Grova enar
- Träd med tydliga brandljud
- Hålträd
- Träd med risbon och med tydliga kulturspår

På grund av begränsade möjligheter att få tag i tillförlitlig statistik ligger fokus i den här delrapporten på grova träd (>45 cm i brösthöjdsdiameter), samt asp, al, sälg och rönn.

Mått

- Antal levande grova träd i Västerbottens län och i Norra Norrland
- Volymen levande grova träd i Västerbottens län och i Norra Norrland
- Volymerna asp, al, sälg och rönn i Västerbottens län och i Norra Norrland
- Andelen provytor där RASE (Rönn, Asp, Säl, Ek) har gynnsam status i Västerbottens län

¹ Information om, och delrapporter från, projektet Biologisk mångfald i Västerbottens skogar finns på Västerbottens regionala skogsprogramms webbplats: <https://www.skogsprogramvasterbotten.se/genomforande/pagaende-projekt-biologisk-mangfald-i-vasterbottens-skogar/>

Metod och statistik

Statistiken om grova träd, samt asp, al, sälg och rönn kommer från SLU Riksskogstaxeringen². På grund av att grova träd, asp, al, sälg och rönn är förhållandevis sällsynta i skogslandskapet blir medelfelen i statistiken stor. Resultaten bör därför tolkas med försiktighet, särskilt på länsnivå. Statistiken om gynnsam status för RASE kommer från Skogsstyrelsen (Skogsstyrelsens webbplats).

Trender i Västerbottens län och Norra Norrland

Grova träd

- Statistik från 2005 till idag visar att antal levande grova träd är ungefär lika många då som nu i Västerbottens län, samtidigt som det har ökat något i Norra Norrland. När det gäller volym grova levande träd syns en ökning både i Västerbotten och Norra Norrland. Det gäller för all skogsmark, produktiv skogsmark inklusive skyddade områden, samt produktiv skogsmark utanför skyddade områden (Bilaga figur 1–4).
- Statistik från 1995 till idag visar att både antal och volym levande grova träd har ökat på produktiv skogsmark utanför skyddade områden i Västerbottens län såväl som i Norra Norrland (Bilaga figur 1–4).
- Statistik från 1985 (och från 1975 i Västerbottens län) till idag visar att både antal och volym levande grova träd på produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden i Västerbottens län och i Norra Norrland har ökat kraftigt (Bilaga figur 1–4).
- Statistik från 1955–2019 visar att antal levande grova träd (>45 cm)/ha på produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden i Västerbottens län har ökat (Bilaga figur 5).
- Statistik från 1926 till 2019 visar att antalet grova träd (>35 cm) på produktiv skogsmark utanför skyddade områden i Västerbottens län har ökat (Bilaga figur 6).

Levande asp, al, sälg och rönn

- Statistik från 2005 till idag visar att volymerna levande asp, al och rönn har ökat både i Västerbottens län och norra Norrland. Det gäller för all skogsmark, produktiv skogsmark inklusive skyddade områden, samt produktiv skogsmark utanför skyddade områden. För sälg syns inte motsvarande ökning, utan volymen har legat på ungefär samma nivå (Bilaga figur 7–14).
- Statistik från 1995 till idag visar att volymerna levande asp, al, sälg och rönn på produktiv skogsmark utanför skyddade områden har ökat kraftigt både i Västerbottens län och norra Norrland (Bilaga figur 7–14).
- Statistik från 1985 till idag visar att volymerna levande asp, al, sälg och rönn på produktiv skogsmark utanför skyddade områden har ökat kraftigt både i Västerbottens län och norra Norrland (Bilaga figur 7–14).

² Riksskogstaxeringen är en årlig stickprovsinventering av landets skogar som utförs av Institutionen för skoglig resurshushållning vid SLU. Riksskogstaxeringen är en del av den officiella statistiken. Inventeringen omfattar alla markslag, men det är på produktiv skogsmark som den mest omfattande beskrivningen görs. Eftersom Riksskogstaxeringen är en stickprovsinventering så är redovisade uppgifter inte sanna värden utan skattningar.

- Andelen provytor där RASE har gynnsam status i Västerbottens län var 3 procent för år 2021 och medelvärdet för de tre senaste inventeringarna är 3 procent. Skogsstyrelsens mål är att RASE ska ha en gynnsam status på 10 procent av de inventerade ytorna (Bilaga).

Motiveringar (varför en bra indikator)

Biologiskt gamla, grova och ovanliga träd och buskar i skogen är mycket viktiga för att bevara och utveckla den biologiska mångfalden och är hemvist för ett stort antal rödlistade och ovanliga arter i våra skogar (Skogsstyrelsen 2020). Grova träd kan ha olika biologiska värden beroende på bland annat trädslag, ålder och läge (Länsstyrelserna 2016). Grova levande träd blir så småningom grov död ved, som vi vet är mycket viktigt för många sällsynta arter (synpunkt deltagare i arbetsgruppen).

Aspen är ett av våra viktigaste naturvårdsträd eftersom många arter mer eller mindre är beroende av aspen som föda, bo- och levnadsplats. Till exempel är den värd för minst 1 000 vedlevande arter, dvs. sådana som är knutna till döda träd. Forskning visar att sparade levande och döda aspar hyser många arter av växter och djur, även många rödlistade. Aspar med begynnande röta är ofta mycket attraktiva för arter som spillkråka, gröngöling, gråspett och vitryggig hackspett att hacka ut sina bohål i. Bohålen blir sedan i sin tur bon åt ugglor, fladdermöss och skogsduvor. Rötade aspar bryts lätt och/eller stormfälls vid hård vind, men även som liggande död ved har aspen stort värde för både svampar och insekter (Gustafsson m.fl. 2016, Södras webbplats). I stamhåligheter i äldre, solexponerade aspar bildas ett flertal helt unika insektsmiljöer, t ex seg brunrötad ved och mulm (Sydveds webbplats).

Trädformiga sälgar och rönнар (med en stamdiameter över 7 cm) är viktiga för en mängd arter, både som levande och död ved. Unga individer av sälg och rönн är också viktiga som livsmiljö för vissa skalbaggar. Tidigblommande sälgar utgör en viktig nektarresurs för bin, fjärilar och blomflugor. Många nyanlända vårfåglar drar nytta av den höga rikedomen av insekter som skapas runt gamla sälgar, särskilt om dessa står i solexponerade lägen (Sydveds webbplats).

Bred acceptans: Mängd grova träd är en indikator i miljömålssystemet. Strukturer i skogslandskapet är en av LRF Skogsägarna accepterad indikator i miljömålet Levande skogar ("bygger på vederhäftig statistik"), samt vald indikator av Skogsindustrierna (grova träd). Till 2030 är Skogsindustriernas mål att öka virkesförrådet av grova träd med ytterligare minst 10 %.

Tvivel (varför en tveksam indikator)

Osäkert vad denna indikator ska indikera. Vi vet för lite om indikatorvärdet. Mängden grova träd per hektar i hela länet säger egentligen väldigt lite (synpunkt deltagare i arbetsgruppen).

- Eftersom grova träd blir mer och mer sällsynta i våra brukade skogar samtidigt som grova träd bildar substrat och håligheter som gynnar biologisk mångfald så delar jag inte synpunkten (svar från deltagare i arbetsgruppen).
- Ett enskilt värde är svårtolkat, men eventuella trender är definitivt intressant (svar från deltagare i arbetsgruppen).

Markens produktivitet och grovleken på träd går hand i hand. Men det kan vara så att det finns många ovanliga arter på mindre grova träd på impediment (synpunkt deltagare i arbetsgruppen).

Grova träd är starkt kopplat till historisk skötsel. Har det samma biologiska värde om det har gallrats och/eller gödslats för att producera grova träd (synpunkt deltagare i arbetsgruppen)?

Utvecklingsbehov

Korrelation mellan förekomster grövre träd/trädålder och hålträd och andra värdefulla substrat (synpunkt deltagare i arbetsgrupp).

Referenser

Gustafsson, L., Weslien, J., Hannerz, M. & Aldentun, Y. 2016. Naturhänsyn vid avverkning – en syntes av forskning från Norden och Baltikum. Rapport från forskningsprogrammet Smart Hänsyn. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. https://pub.epsilon.slu.se/13525/1/gustafsson_et_al_160714.pdf

Länsstyrelserna 2016. Uppföljning av miljötillståndet i skogslandskapet baserat på Riksskogstaxeringen. https://catalog.lansstyrelsen.se/store/31/resource/2016_9

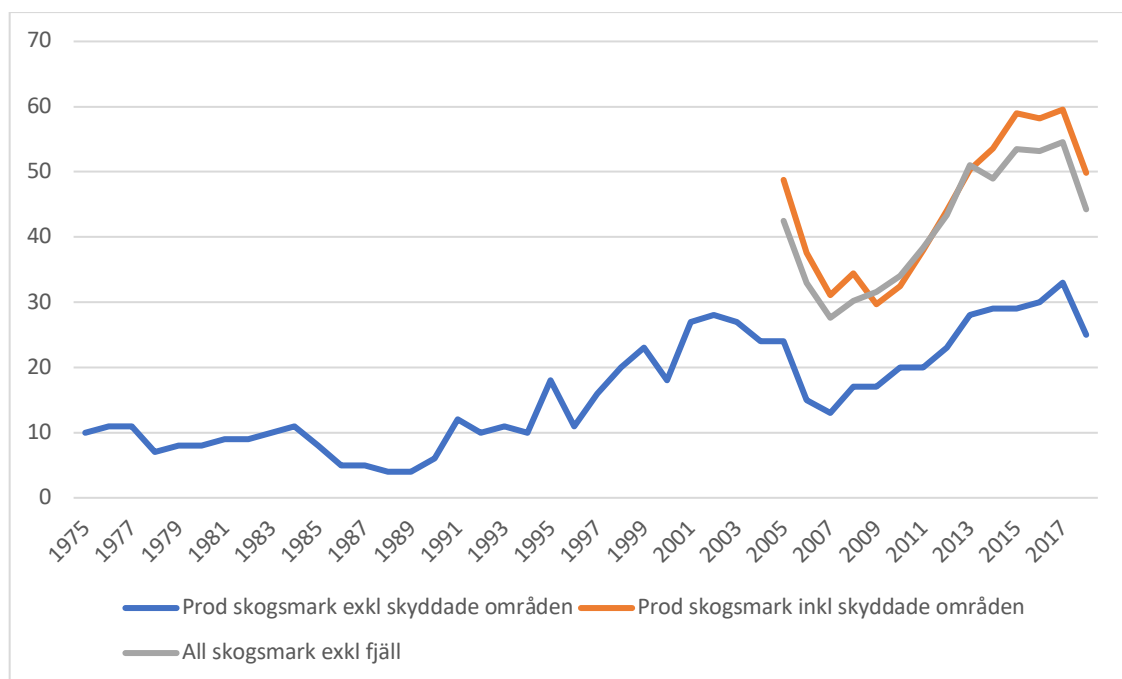
Skogsstyrelsen 2020. Levande träd och buskar med naturvärden. Målbilder för god miljöhänsyn. <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/mer-om-skog/malbilder-for-god-miljohansyn/malbilder-trad-och-buskar-med-naturvarden-samt-dod-ved/levande-buskar-och-trad-med-naturvarden--exempel-2020.pdf>

Skogsstyrelsens webbplats. Skoglig Betesinventering. <https://skobi.skogsstyrelsen.se/AbinRapport/#/abin-rapport?landsdel=1&lan=24&afo=alla&delomrade=alla#rase-section>

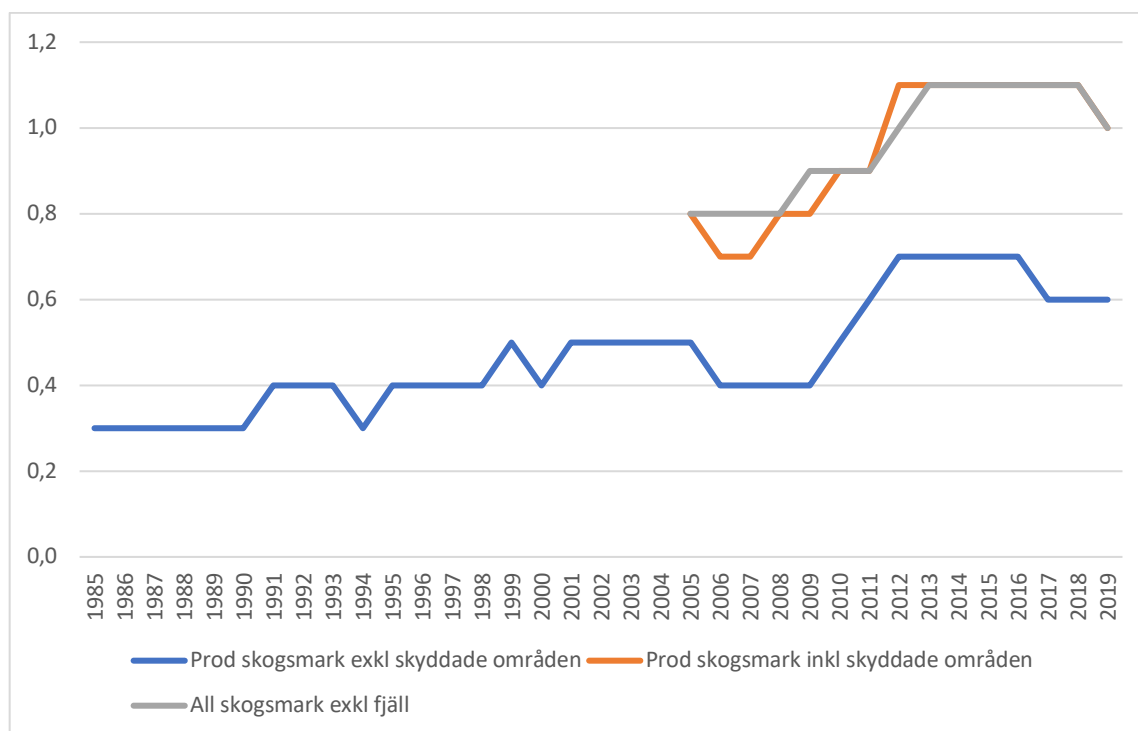
Sydveds webbplats. Naturvärdesträd. <https://www.sydved.se/aga-och-bruka-skog/balans-produktion-och-miljo/generell-naturvard/naturvardestrad>

Bilaga: Statistik naturvårdsträd

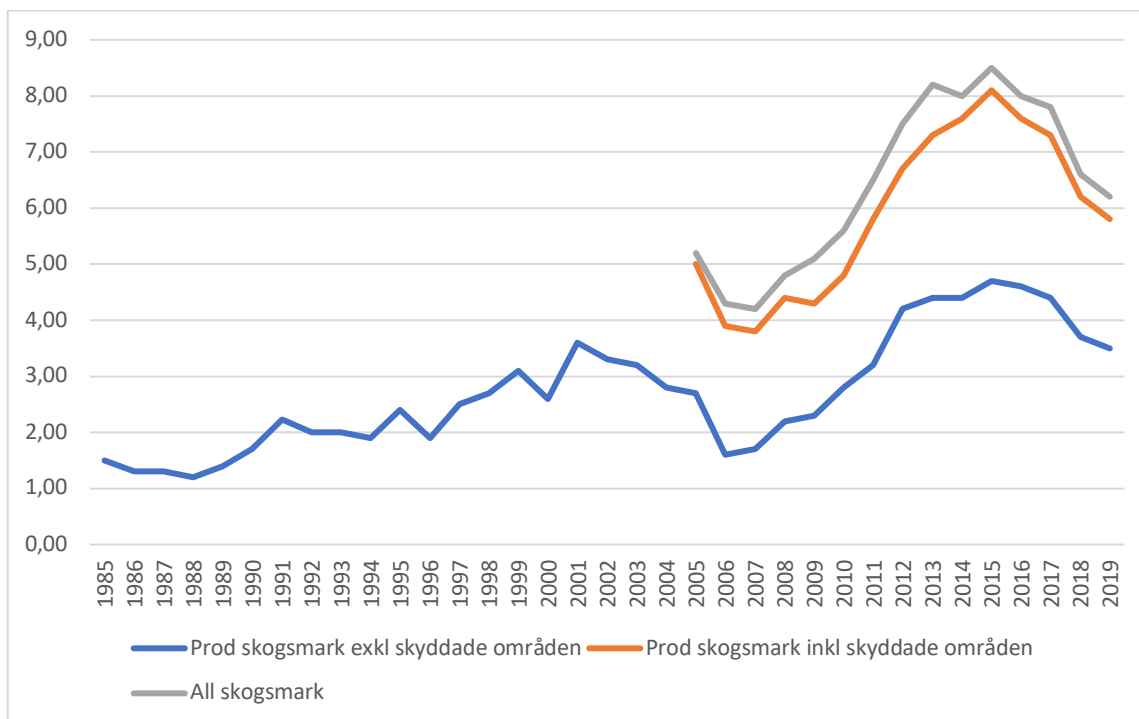
Grova träd

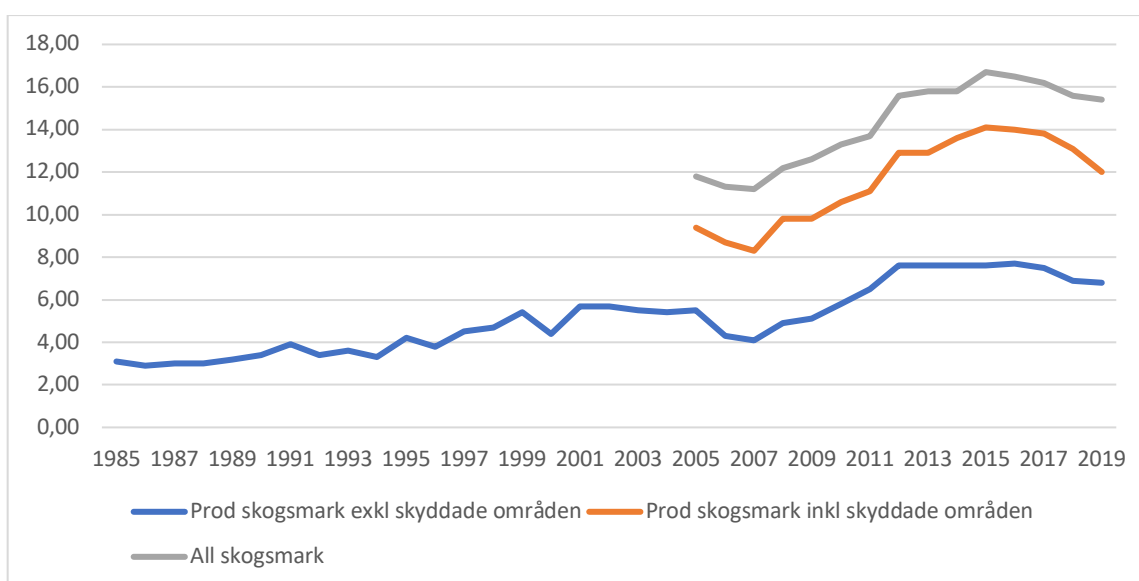
Figur 1. Antal levande träd grövre än 50 cm per km² efter år (femårsmedelvärde) i Västerbottens län. Obs medelfel 30–50 %. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

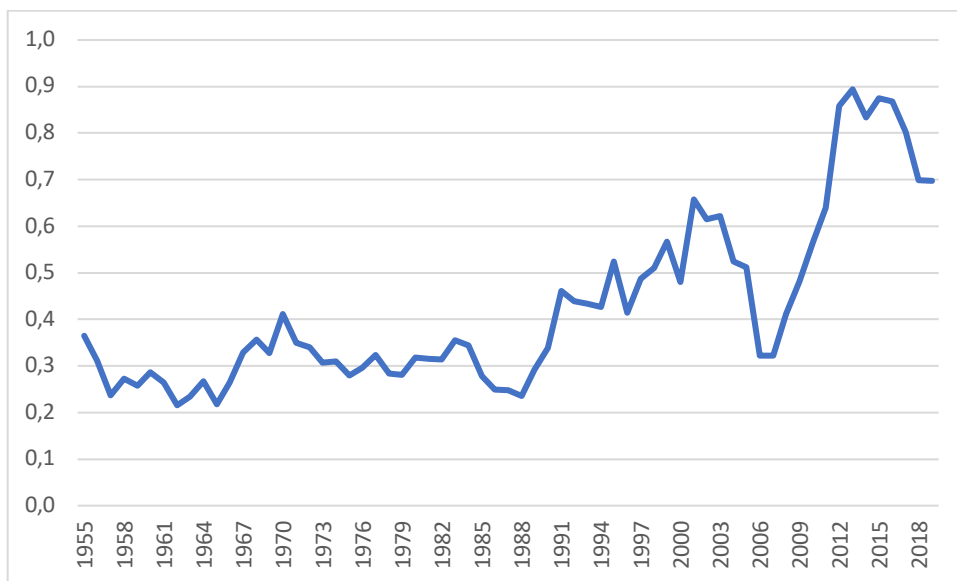
Figur 2. Antal levande träd grövre än 45 cm per ha efter år (femårsmedelvärde) i Norra Norrland. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

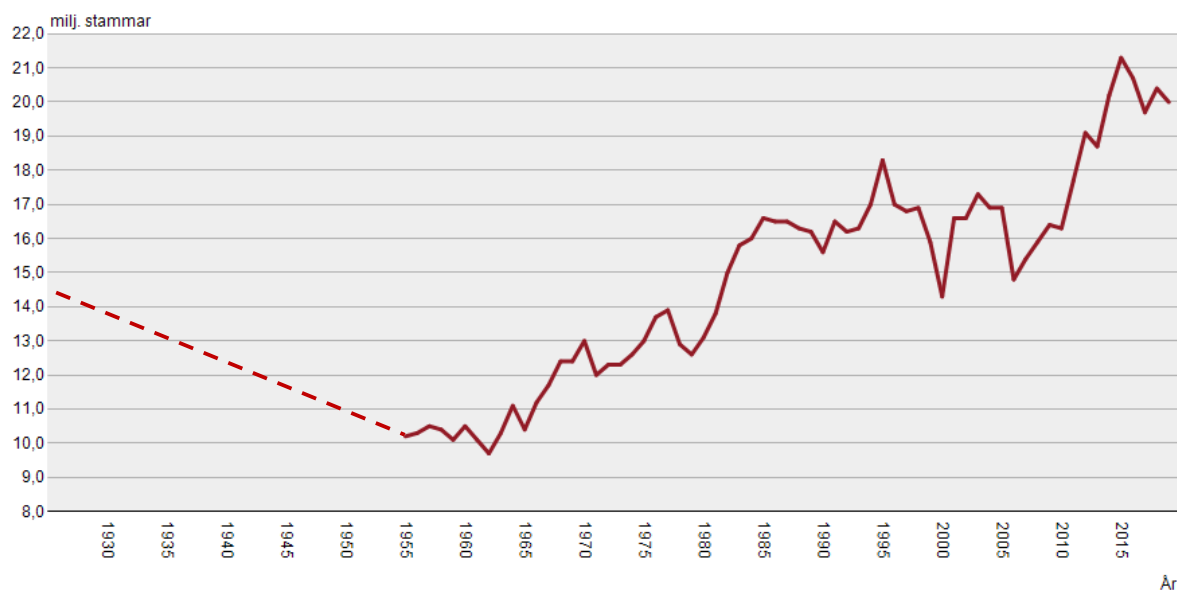
Figur 3. Volym (milj. m³sk) levande träd grövre än 45 cm efter år (femårsmedelvärde) i Västerbottens län. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Figur 4. Volym (milj. m³sk) levande träd grövre än 45 cm efter år (femårsmedelvärde) i Norra Norrland. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

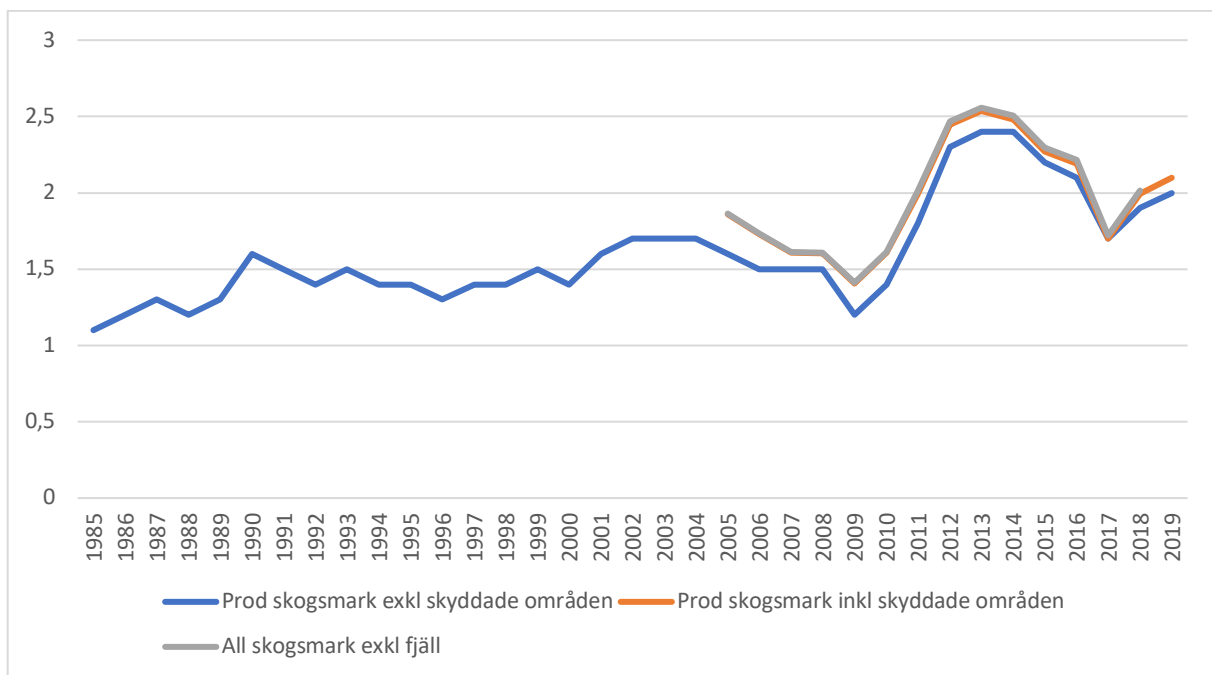

Figur 5. Antal levande grova träd (>45 cm)/ha på produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden i **Västerbottens län**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

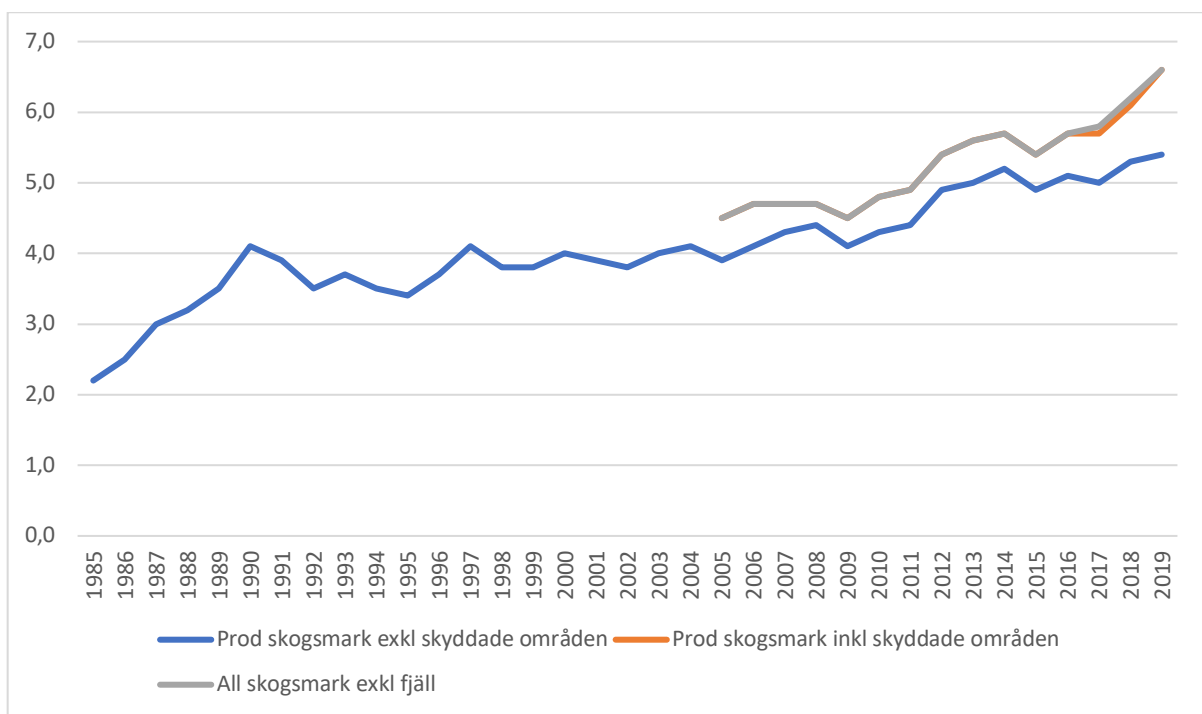

Figur 6. Antal levande grova träd (>35 cm) på all skogsmark i **Västerbottens län**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Asp

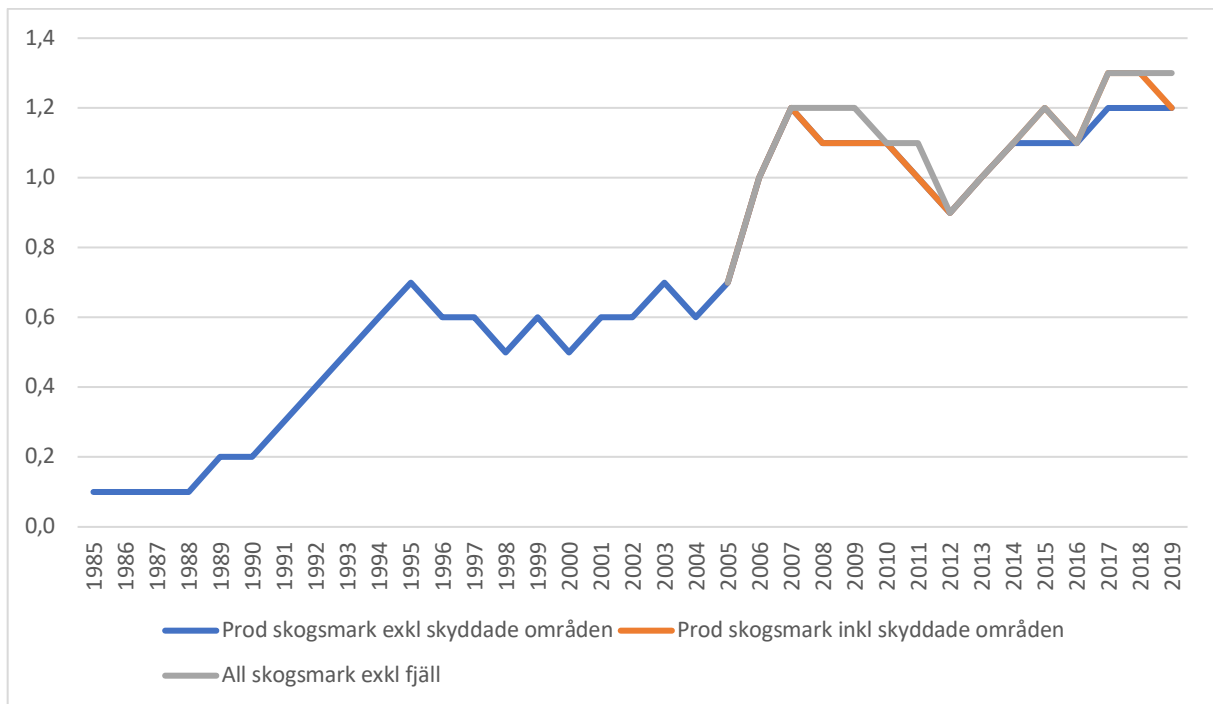

Figur 7. Volym (milj. m³sk) levande asp efter år (femårsmedelvärde) i **Västerbottens län**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

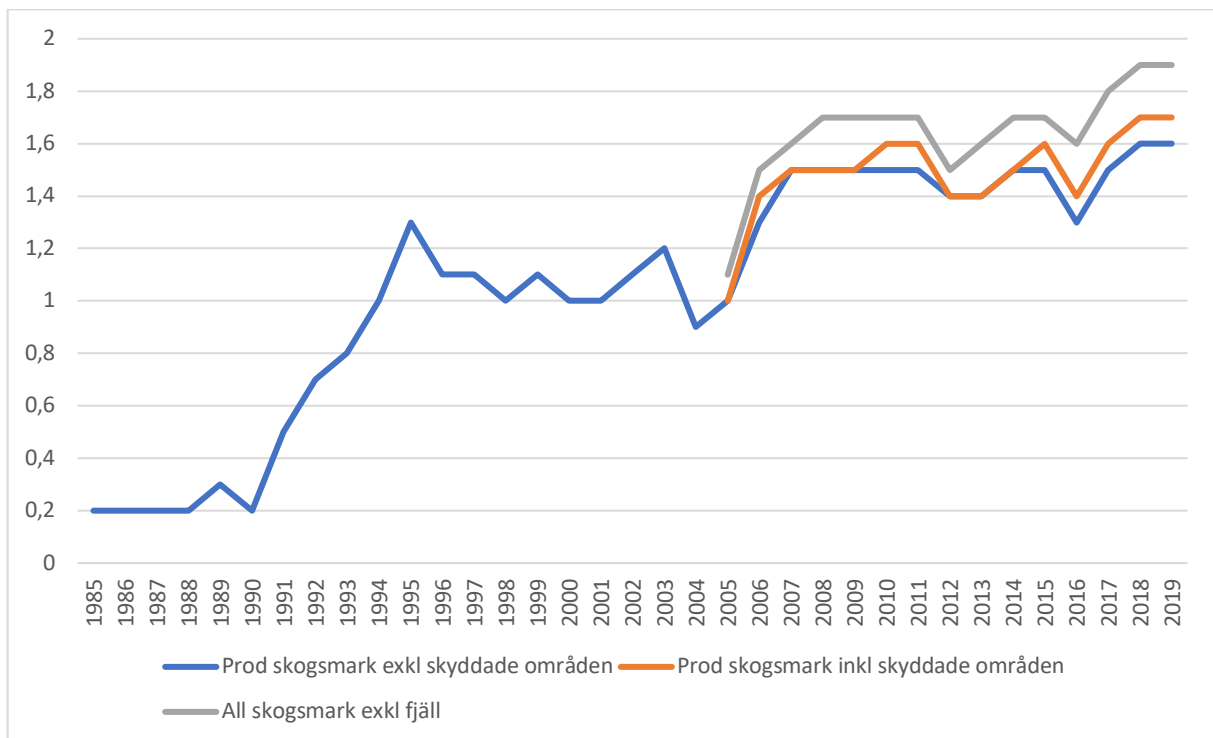

Figur 8. Volym (milj. m³sk) levande asp efter år (femårsmedelvärde) i **Norra Norrland**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Al

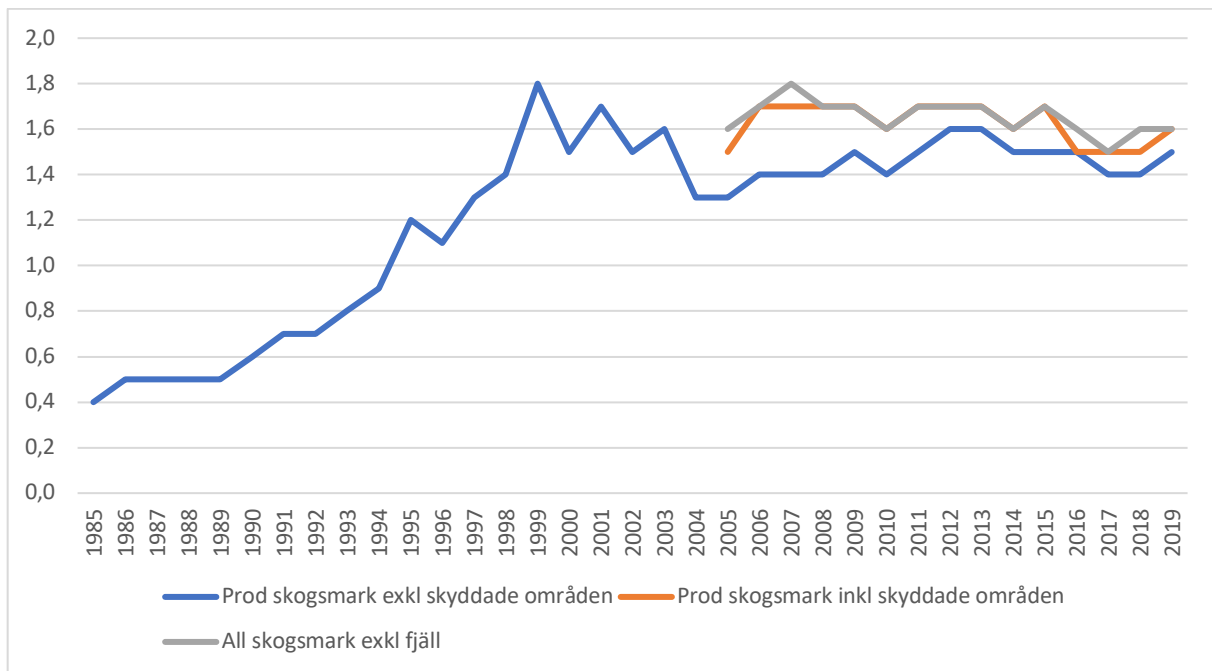

Figur 9. Volym (milj. m³sk) levande al efter år (femårsmedelvärde) i **Västerbottens län**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

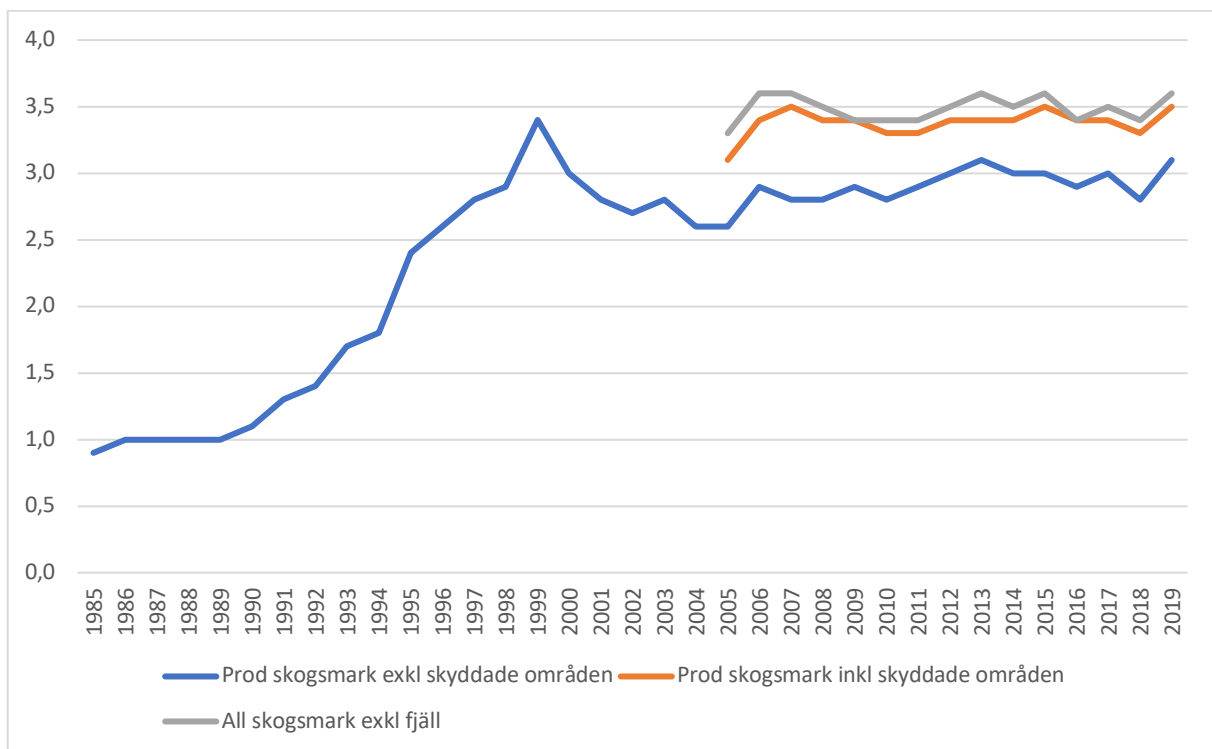

Figur 10. Volym (milj. m³sk) levande al efter år (femårsmedelvärde) i **Norra Norrland**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Sälg

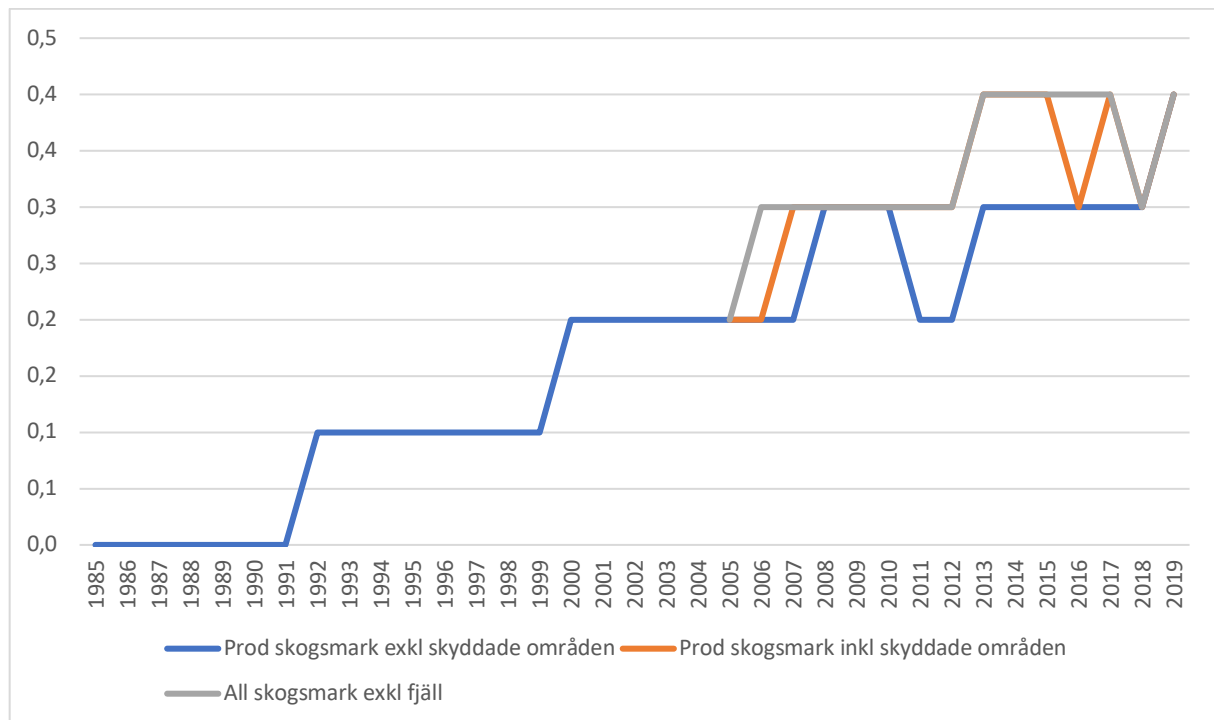

Figur 11. Volym (milj. m³sk) levande sälg efter år (femårsmedelvärde) i **Västerbottens län**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

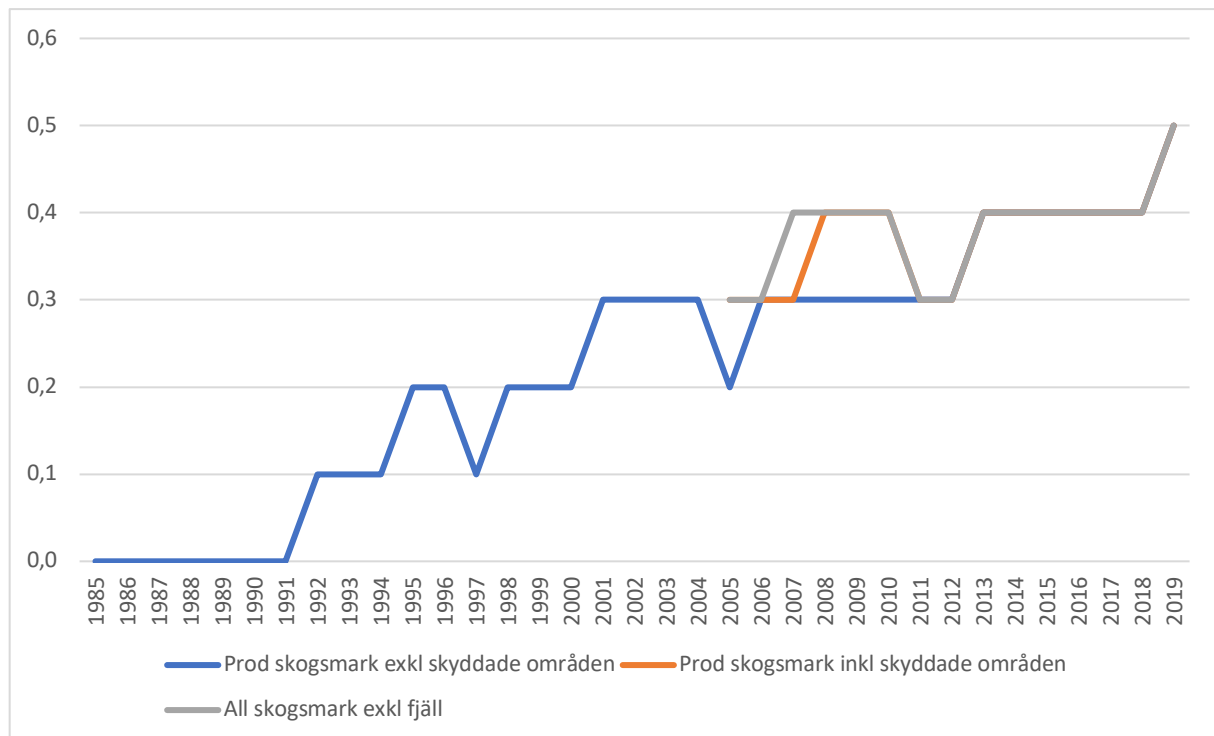

Figur 12. Volym (milj. m³sk) levande sälg efter år (femårsmedelvärde) i **Norra Norrland**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Rönn

Figur 13. Volym (milj. m³sk) levande rönn efter år (femårsmedelvärde) i **Västerbottens län**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Figur 14. Volym (milj. m³sk) levande sälg efter år (femårsmedelvärde) i **Norra Norrland**. Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Skoglig betesinventering RASE (Rönn, Asp, Sälg och EK)

Skogsstyrelsens mål är att RASE ska ha en gynnsam status på 10 procent av de inventerade ytorna. Andel av inventerade ytor i Västerbottens län där RASE hade gynnsam status, dvs är högre än närliggande barrträd:

- 2016: 5%
- 2017: 4%
- 2018: 2%
- 2019: 3%
- 2020: 3%
- 2021: 3%

Källa: Skogsstyrelsen. Skoglig Betesinventering